

DOCUMENTE REFERITOARE LA RIDICAREA UNUI MONUMENT AL LUI MIHAI VITEAZUL LA CRAIOVA

Otilia Gherghe,
Muzeul Olteniei Craiova

Idealul unității naționale a fost unul dintre subiectele predilecte care au înnobilit manifestările teatrale, muzicale și artistice organizate pe întreg teritoriul locuit de români în perioada cuprinsă între războiul cuceririi independenței de stat și făurirea României Mari. *„Cei ce cunosc situația poporului nostru românesc și greutățile cu care se luptă întru cultivarea însușirilor menite a-i înălța starea culturală - se preciza în Darea de seamă pe anul 1906/1907 a Societății „Astra” din Sibiu - aceia ne vor da dreptate când afirmăm că astăzi, mai mult ca oricând, viața socială este chemată a cultiva toate forțele naționale, care formează individualitatea noastră etnică, între care un rol de frunte are cultura românească, unul din cele mai de frunte mijloace pentru a hrăni și încălzi sufletul maselor”*¹.

Societatea civilă craioveană de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea și-a aliniat eforturile și manifestările politice și culturale la lupta pentru întregirea neamului, înscriind în paginile istoriei pentru unitate numeroase și relevante acțiuni: organizarea Congresului Național al Ligii culturale, în mai 1911², turneul corurilor românești din Sibiu, Dalboșeț și Bozovici din Banat, la Craiova, în 1906, turneul corului Societății „Armonia” în Ardeal, în 1912, ridicarea monumentelor domnitorului Barbu Știrbei³, al lui Ioan Maiorescu⁴ și al Independenței⁵, participarea la realizarea monumentului lui Alexandru Ioan Cuza de la Iași, lansarea, în anul 1908, a apelului pentru ridicarea unui monument în memoria domnitorului unirii în Cetatea Băniei⁶.

Acesta este contextul în care s-a născut și inițiativa ridicării la Craiova a unui monument în memoria lui Mihai Viteazul, cel dintâi voievod care a reușit să îi unească pe români sub sceptrul său, „celui

¹ Muzeul Olteniei Craiova, Colecția de documente.

² L. Deaconu, *Craiova 1898-1916. Saltul la urbanismul modern*, Craiova, 2001.

³ „Ilustrațiunea națională”, decembrie 1912, p. 4.

⁴ *Ibidem*, ianuarie 1913, p. 3.

⁵ *Ibidem*, decembrie 1912, p. 17.

⁶ L. Deaconu, *op. cit.*

*mai strălucitor ban al Olteniei, celui mai viteaz între voievozi, mucenicul românismului și al ortodoxismului strămoșesc*⁷.

Personalitate marcantă a luptei pentru independență și unitate națională, Mihai Viteazul „*cel mai vestit și mai mare din voievozii românilor*” - cum îl considera Nicolae Bălcescu - a fost, încă din timpul vieții, o sursă de inspirație atât pentru scriitori, cât și pentru artiștii plastici. „*E bine să i se vorbească unui popor - scria Nicolae Iorga - de oamenii lui mari. De ceilalți oameni însemnați vorbesc cărturarii către alți cărturari și se luminează între dâșii asupra celor săvârșite. Dar despre fruntașii unui popor, despre aceia care au fost mai mari, mai vrednici de laudă, poporul acela, despre dâșii trebuie să se audă pretutindeni, în graiul tuturor.*”

Pentru că acei care alcătuiesc un popor nu sunt legați numai prin aceia că stau pe același pământ, că vorbesc tot o limbă, și, când le sunt prielnice împrejurările, se umbresc supt mândria aceluiași steag. Ei mai sunt legați și prin amintirea unui trecut care e același pentru toți. Când ni se spun toate cele ce s-au întâmplat cu acest neam, știm că noi am câștigat bătăliile mântuitoare, că noi am scris cărțile înălțătoare de suflet, că noi am arat cinstii și răbdător ogoarele ce au dat bogăția.

*Și când vremurile sunt rele, ne mângâiem gândind la ceea ce am făcut atuncea și ne mândrim citind paginile de aur ale trecutului*⁸

Inițiativa ridicării unui monument al lui Mihai Viteazul, în orașul care a avut un rol major în viața eroului nostru național, s-a născut încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea. În 1881, primarul August Pessiacov, împreună cu consilierii M. T. Popp și M. C. Stătescu, au înaintat consiliului orășenesc propunerea prin care au solicitat fonduri pentru realizarea unui monument în memoria marelui voievod. „*Având în vedere că un popor care aspiră la o viață și un viitor măreț - se preciza în document - nu poate să-și uite de trecutul său, mai cu seamă când în acest trecut sunt epoci glorioase. Având în vedere că orașul Craiova, fost odinioară capitală a Olteniei, nu are nici un monument comemorativ dedicat vreunui din atâția eroi care au ilustrat istoria țării întregi;*

Că dintre toți aceștia care s-au născut sau și-au avut leagănul pe malurile Jiului sau ale Craioviței, cel mai glorios a fost banul

⁷ Muzeul Olteniei, loc. cit..

⁸ Nicolae Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul pentru poporul românesc*, București, 1901, p. 5-6.

Mihail Vodă cel Viteaz ! Având în vedere că o statuie a acestui mare căpitan, ban al Olteniei, nicăieri nu și-ar avea un loc mai nimerit ca în orașul reședinței sale unde și-a manifestat virtuțile de Mare Domn și brav căpitan;

*Că o asemenea statuie, pe lângă că ar fi o podoabă pentru orașul Craiova, ar fi și o amintire din cele mai frumoase și un redevineptător al sentimentelor de bravură și de mândrie națională pentru orice oltean!*⁹

Analizând propunerea, consiliul a decis, în ședința din 16 noiembrie 1881, „ridicarea în oraș a unei statui în bronz a lui Mihai Viteazul, în care scop a și depus la consemnație suma de lei 5000 ca început al fondului trebuincios”.¹⁰ Restul fondurilor necesare urma să fie obținut prin liste de subscripții benevole, după colectarea întregii sume urmând a se decide modul de executare și locul unde urma să fie amplasat monumentul. La 17 noiembrie 1881, a fost înștiințat ministrul de interne în legătură cu hotărârea consiliului local și s-a solicitat sprijinul guvernului în acțiunea de colectare a fondurilor¹¹.

În 1883, consiliul comunal, condus de primarul Mircea Trișcu, a ales o comisie însărcinată cu strângerea fondurilor pentru monument. Comisia era alcătuită din A. Pessiacov, președinte, Marin Drăgulescu, vicepreședinte, M. Emanoil și G. Vorvoreanu, membri¹².

În anii următori, cu toate că s-au depus eforturi stăruitoare pentru colectarea fondurilor necesare ridicării monumentului, nu s-au obținut rezultatele scontate de inițiatori.

Prima acțiune concretă pentru impulsionarea acțiunii de realizare a monumentului a avut loc la începutul anului 1906, când a luat ființă Societatea „Mihai Bravul”.

*„Din sentimente de dragoste de neam ale tinerimii noastre școlare și în special ale elevilor de la liceul Carol I - preciza actul constitutiv - a ieșit Societatea «Mihai Viteazul»”, al cărei scop era organizarea de conferințe „pentru ridicarea - din fondurile ce vor strânge - a unei statui, marelui voievod Mihai Viteazul”*¹³.

Societatea, condusă de profesorul de istorie Marius Metzulescu, cuprindea cadre didactice și elevi ai liceului Carol I

⁹ Arhivele Naționale Craiova. Fond Prefectura Județului Dolj, Serviciul administrativ, dos. 311/1883, f. 3., în continuare A.N.C., Pref. Dolj.

¹⁰ *Ibidem*, dos. 261/1881, f. 3.

¹¹ *Ibidem*, dos. 311/1883, f. 4.

¹² *Ibidem*, dos. 261/1881, f. 1.

¹³ „Patria”, an IV, nr. 146, 20 martie 1907, p.2-3.

precum și persoane care doreau să contribuie la realizarea monumentului. Prima conferință a avut loc în seara zilei de 17 martie 1906, în salonul Belle-Vue. „*Pentru crearea unui fond destinat ridicării statuii lui Mihai Viteazul în Craiova* - se arăta în afișul lansat cu această ocazie -, *Domnu Marius Metzulescu va ține în seara de 17 martie curent o conferință intitulată: «Schițe și imagini din Istoria Românilor»*”¹⁴. Conferința a fost ilustrată cu proiecții de diapozitive color, iar orchestra liceului a executat un concert de piese muzicale. La 18 mai 1906, Uniunea Corpului Didactic din Craiova, al cărei președinte era N. Cantuniar, a solicitat primarului scutire de taxă pentru șezătoarea literară organizată în sala Belle-Vue, „*pentru a veni în ajutorul societăților, pentru ridicarea statuii lui Mihai Vodă în Craiova, pentru biblioteca populară din oraș și pentru statuia lui Cuza Vodă la Iași*”¹⁵.

Tot în această perioadă, a fost organizat un concurs național în Capitală pentru ridicarea unui monument Mihai Viteazul la Călugăreni. Au fost prezentate 18 proiecte, printre acestea fiind și cele ale lui D. Pavelescu-Dimo și Raffaello Romanelli.

În anii următori, Societatea craioveană «Mihai Viteazul» și-a restrâns activitatea sfârșind prin neatingerea scopului propus¹⁶.

Inițiativa realizării unui monument Mihai Viteazul la Craiova a fost reluată la începutul anului 1913. La 10 februarie, Palatul Mihail a găzduit o reuniune la care au luat parte, alături de gazde, Nicolae și Jean Mihail, principalele personalități politice și publice ale orașului: prinții G. Știrbei și C. Basarab Brâncoveanu, senatorul Iulian Economu, prefectul județului, Mihai Oromolu, primarul Craiovei, N. P. Guran, generalul Petre Gigurtu, profesorul Marius Metzulescu, etc. S-au pus bazele „Comitetului pentru ridicarea unei statui în Craiova marelui voievod Mihai Viteazul”, pus sub înaltul patronaj al ÎPS Mitropolitul Ungro-Vlahiei și Primat al României, D. D. Kanon¹⁷, având ca președinte de onoare pe prințul C. Basarab Brâncoveanu, președinte pe Nicolae C. Michail și secretar Eduard Bubeneck. S-a constituit un Comitet general compus din 40 de personalități: Episcopul Râmnicului și Noului Severin, dr. C. Angelescu, generalii

¹⁴ Colecția Muzeului Olteniei, inv. 45434.

¹⁵ A.N.C., Pref. Dolj, dos. 34/1906, f. 59.

¹⁶ Paul Rezeanu, *Artele plastice în Oltenia, 1821-1944*, Craiova, 1980, p. 115. Idem, *Studii și Cercetări de Istorie și Istoria Artei*, Craiova, 1999, p. 197.

¹⁷ Muzeul Olteniei, inv. 45512. N. Iorga, *O statuie a lui Mihai Viteazul la Craiova*, în “Apărarea Națională”, an II, nr. 63 din 23 feb. 1913.

I. Argetoianu, Petre Gigurtu, I. Șeulescu, L. Drăgoescu, prințul George Știrbei, parlamentarii C. M. Ciocazan, N. P. Guran, N. P. Romanescu, profesori, arhitecți, oameni de afaceri, preoți, precum și un comitet de acțiune format din: Al. Bărbulescu, Ed. Bubeneck, general L. Drăgoescu, Marius Metzulescu, preotul Gr. Popescu Breasta, N. N. Popp și N. P. Romanescu¹⁸.

A fost lansat un Apel pentru strângerea fondurilor necesare realizării monumentului.

„S-au împlinit 300 de ani și, cu toate acestea, până azi celui mai strălucit Ban al Olteniei, celui mai viteaz între Voievozi, mucenicul Românismului și al Ortodoxismului strămoșesc, marelui Mihai Viteazul, nu i s-a ridicat încă până acum un monument în Cetatea Banilor, cuibul și leagănul amintirilor noastre. Marelui Domnitor, neîntrecutului voievod și viteazului între viteji - se arăta în Apel - i se datorește strângerea pentru o clipă sub un singur sceptru a tuturor românilor: munteni, moldoveni și ardeleni, întrezărind astfel idealul nostru viitor. Și tot el e acela care a săvârșit unirea religioasă a fraților ardeleni, cărora cerându-le o Mitropolie în Alba-Iulia, îi pune sub părinteasca oblăduire și duhovniceasca îngrijire a Mitropolitului Țării Românești. Timpul și împrejurările, dar mai ales ura secularului dușman, nu i-au dat răgaz pentru trăinicia înaltelor lui aspirațiuni. Cununa de martir îi puse capăt vieții sale pământești. Cu el însă nu s-a stins nici amintirea, nici idealul însemnat de el. Și azi, o mână de români voiesc să cheme în amintirea tuturor figura măreață a marelui și strălucitului voievod.

Și, pentru motivele arătate, am crezut că e bine și creștinește ca să i se ridice un monument în orașul de reședință al fostei Băni Oltene”¹⁹.

Apelul se adresa către toți românii, „care își datorează ființa lor ca neam marilor înaintași, să contribuie în ceea ce vor binevoi, cu ceea ce vor putea, pentru ridicarea unui măreț monument celui mai mare între bani, celui mai viteaz între viteji, lui Mihai Viteazul”.

A fost lansat un concurs național de proiecte de monument cu termen de predare la 15 decembrie 1913. Deoarece nu se primiseră decât două machete²⁰ de la sculptorii D. Pavelescu Dimo și Eraclie Hagiescu, a fost fixat un nou termen pentru 15 februarie 1914.

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem

²⁰ „Ilustrațiunea națională”, ianuarie 1914, p. 9.

Macheta sculptorului D. Pavelescu Dimo, având ca moto "România a românilor", îl reprezenta pe Mihai Viteazul călare, în uniformă de zale, mișcarea exprimând idealul unității naționale sugerată prin altoreliefurile reprezentând: *Lupta de la Călugăreni, Lupta de la Șelimborg, Intrarea în Alba Iulia și Momentul asasinării Voievodului*²¹.

Statuia ecvestră realizată de sculptorul Eraclie Hagiescu îl prezenta pe Mihai Viteazul cu brațele ridicate deasupra capului, ținând în mâna stângă sabia, iar cu dreapta indicând direcția înainte. Calul era surprins într-o frumoasă cabrare. Soclul era acoperit cu elemente decorative de inspirație folclorică, iar la mijloc amplasate patru basoreliefuri cu scene din viața lui Mihai Viteazul²². Machetele au fost expuse la Palatul Mihail, dar nu a fost luată nici o hotărâre.

În 1915, la Craiova a luat ființă Societatea culturală "Prietenii Științei", Comitetul pentru ridicarea monumentului Mihai Viteazul reluându-și activitatea sub auspiciile acesteia²³. În timpul primului război mondial, societățile culturale patriotice au fost obligate să-și întrerupă activitatea, numeroși intelectuali și oameni politici fiind arestați și internați în lagăre de către ocupanți. După încheierea războiului, membrii comitetului de inițiativă au decis ca fondurile strânse și arhiva să treacă - sub formă de „*simplu depozit*” - la Societatea culturală „*Prietenii Științei*” spre a fi păstrate „*până la vremuri mai prielnice*”²⁴. În 1928, primarul Craiovei a reluat acțiunea de ridicare a monumentului Mihai Viteazul, propunând ca acesta să fie amplasat în fața Palatului administrativ.

La 29 octombrie 1942, primarul D. Popescu readuce în dezbaterea publică problema monumentului „*pentru a repara o greșeală a trecutului față de primul întregitor de neam și cel mai vașnic apărător al creștinătății Marele Voievod Mihai Viteazul*”, statuia urmând a „*împodobi una din piețele orașului*”. În acest scop, s-a constituit un Comitet pentru strângerea fondurilor prin colectă publică²⁵. „*În vederea realizării acestui monument, vă rugăm domnule președinte - arăta preotul Grigore Popescu Breasta în scrisoarea adresată primarului Craiovei la 8 februarie 1943 - să binevoiți a dispune să se*

²¹ *Ibidem*.

²² P. Rezeanu, *op. cit.*.

²³ Muzeul Olteniei, inv. 20.861.

²⁴ *Ibidem*, inv. 20.616.

²⁵ *Ibidem*, inv. 24.539.

ceară onor Societății «Prietenii Științei» rambursarea sumei încasate și trecerea ei asupra noului comitet instituit. Este de prisos să vă mai confirm marea satisfacție sufletească ce o am atât eu cât și ceilalți domni membri aflați în viață ai vechiului comitet despre patriotica și lăudabila inițiativă luată, care de data aceasta va traduce în faptă gândul nostru sacru și înalt de acum 30 de ani, acela de a se da Craiovei, în chipul bronzului, pe marele ei ban și domnitor, care cu sabia lui de foc a însemnat în zare până unde trebuie să se întindă hotarul țării noastre în viitor»²⁶.

Nici de această dată dorința craiovenilor nu s-a împlinit. Abia în 1971, în scuarul din apropierea Casei Băniei, a fost ridicat pe un soclu bustul voievodului Mihai Viteazul, creație a sculptorului George Rădulescu-Gir, preluat din patrimoniul Muzeului Olteniei.

Statuia ecvestră a voievodului unificator, pe care craiovenii au așteptat-o 100 de ani, a fost, în cele din urmă, încredințată spre realizare sculptorului Tudor Panait. Turnată în bronz, în 1976-1977, și amplasată în cele din urmă în Piața Prefecturii, după o părăsire de aproape 20 de ani din partea autorităților locale care au abandonat-o în grădina Palatului Mihail, locul unde s-a născut ideea monumentului, statuia voievodului Mihai Viteazul este una din creațiile artistice care înobilează patrimoniul cultural național.

²⁶ *Ibidem*, inv 20.616.

